

gröna blad

FÖR LANDSBYGDS-
FÖRETAGARE
I ÖREBRO LÄN
#2 2021

TEMA: ETT RIKT
ODLINGSLANDSKAP

Blommande
brunnar

Landskapet
då och nu

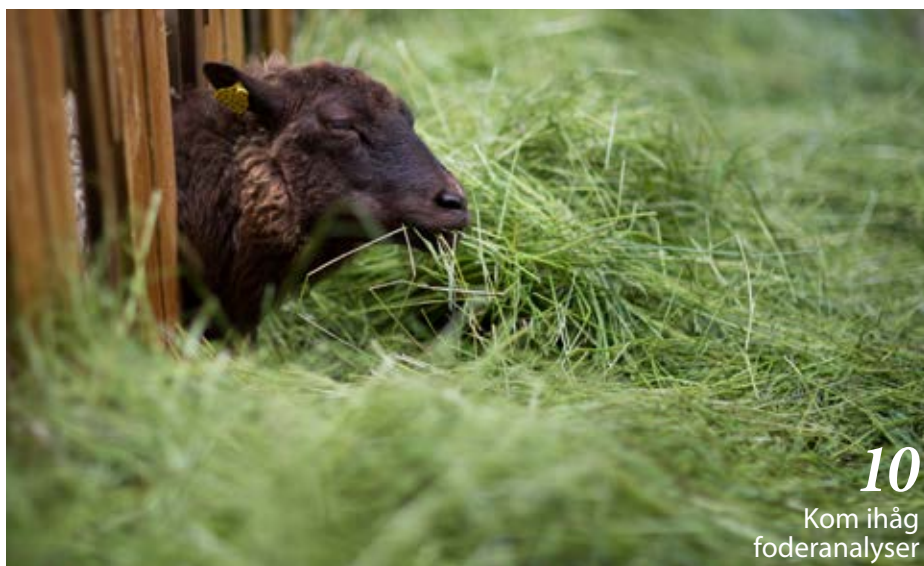
Naturligt
bete för hästar

Länsstyrelsen
Örebro län

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

10
Kom ihåg
foderanalyser

13
Önskad
kattavel

4
Bekämpa
invasiva
arter

6
Hästar får
vara hästar

14
Vildsvin på
tallriken

- 3** Varje generation lämnar sitt signum
- 5** Blommande brunnar
- 5** Ängs- och betesinventering
- 8** Förändringens landskap

- 11** Nya krav på registrering
- 12** Viktiga datum 2021
- 13** Anmäl vildsvinsskador
- 15** Livsmedelsbutik på landet
- 16** Kurser

Tema: Ett rikt odlingslandskap

Detta nummer av Gröna bladet har tema Ett rikt odlingslandskap. Landskapet är i ständig förändring. I landskapet finns spåren från dåtiden, en påminnelse om helt andra livsförutsättningar. Här har också skapats nya miljöer. I ett rikt odlingslandskap ryms mycket av det vi behöver, både för vår överlevnad och vår trevnad.

Nästa nummer kommer den 23 september.

Redaktionen

Ann-Sofie Hedberg
010-224 84 26
ann-sofie.hedberg@lansstyrelsen.se

Helena Åkerhielm
010-224 84 27
helena.h.akerhielm@lansstyrelsen.se

Ingall Kämmerling
010-224 84 31
ingall.kammerling@lansstyrelsen.se

Susanne Lindeborg
010-224 86 31
susanne.lindeborg@lansstyrelsen.se

Therese Erneskog
010-224 84 22
therese.erneskog@lansstyrelsen.se

Åsa Lindin
010-224 84 32
asa.lindin@lansstyrelsen.se

Gröna Bladet ges ut av
Länsstyrelsen i Örebro län, 701 86 Örebro
Telefon: 010-224 80 00
E-post: grona-bladet.orebro@lansstyrelsen.se
Ansvarig utgivare: Lovisa Forssell

Tryck: Danagårdslitho, Ödeshög, 2021
Publikationsnummer: 2021:10
Omslag: Ingall Kämmerling
Foto ledare: Torgny Frembäck
Layout: Länsstyrelsen i Örebro län

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Varje generation lämnar sitt signum

Allt i en föränderlig värld och vi ser oss stå inför ett vägskäl, som generationerna före oss tyckt sig göra. Klimatförändringar, politiska skeenden, avlägsna krig och sjukdomar in på knuten. Och när vi nu vi befinner oss under "Farsotens slagskugga" så kommer effekterna av det stora och mörka att sätta sina spår, för att efter en tid långsamt lösas upp i skuggan av kommande händelser. Så vi må ta vara på varandra liksom andra varelser och det vi är en del av. I den lilla världen är det respekten för det levande och omsorgen om de djur som gagnar oss, i det stora är det förståelsen av allas vår historia där odling och djurhållning och samarbete har varit, och alltså förblir det centrala.

Detta nummer av Gröna Bladet kommer till stora delar att handla om vårt variationsrika odlingslandskap som antingen är vår arbetsplats eller något som vi är tillfällig besökare i, ett landskap som har växt fram under generationers möda. Och där varje generation har lämnat sitt signum. Lager på lager av lösningar på uppkomna problem.

Kanske blir det nya påfundet med obemannade livsmedelsbutiker på landsbygden något som kommer att bestå och utvecklas vidare, vid sidan av gårdsbutiken. Och som kanske kommer att bli mer än ett komplement till tätorternas dagligvarubutiker. Det kan tyckas vara fjärran från odling och djurhållning, men med lokalproducerade produkter på

Torgny Frembäck

disken kan de, må vara i liten utsträckning, likafullt bidra till att stärka landsbygdens varumärke på samma sätt som ett välhävdat och varierat odlingslandskap gör.

På spaning efter en tid som flytt är just betesmarken en värdefull källa. Naturbetesmarker har ofta ett ursprung som åkermark där spåren efter rådbråkande av jorden kan skönjas, ackompanjerat av en av ålder hävdgynnad flora vars fortlevnad är beroende av just mulbete. På Länsstyrelsen finns en stor och gedigen kunskap om länets ängs- och

betesmarker. Det är närmare trettio år av kunskapsinhämtande i fält, från hagmarksinventeringen under nittioalet till den alltså pågående ängs- och betesmarksinventeringen. Men odlingslandskapet är inte bara äng och bete, häst och spismursrösen. Det grundläggande är i förstone inte de enskilda objekten utan samarbetet mellan parterna, stad och land, myndighet och de som förverkligar lagda mål – bönderna!

Torgny Frembäck, enheten för Landsbygd och Näringsliv

Bekämpa invasiva växter!

Invasiva arter sprider sig snabbt i landskapet och kan vara svåra att bli av med. Spridningen av invasiva arter kan få negativa effekter på jord- och skogsbruk och utgör ett hot mot biologisk mångfald. Som markägare är du ansvarig för att bekämpa invasiva arter på din mark.

TEXT: SUSANNA GUSTAVSSON FOTO: MOSTPHOTOS

Det finns ett antal invasiva växter, till exempel blomsterlupin och jättebalsamin. Ett antal invasiva arter omfattas av EU-lagstiftning och några är kandidater till en kommande nationell lista med tillhörande bestämmelser. Arter som finns med på EU-listan, till exempel jättebalsamin och jätteloka, har markägaren en lagstadgad skyldighet att ta bort, medan det än så länge inte är ett krav att bekämpa andra invasiva arter som blomsterlupin och

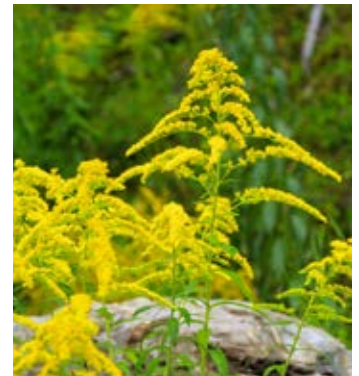
kanadensiskt gullris.

Har du invasiva växter på din mark? Ju tidigare bekämpning av invasiva växter desto bättre. Då förhindrar du att växtområdet ökar ytterligare. Många arter har dessutom lång frövil, där frön som hamnar i marken kan ligga vilande i många år innan de gror, exempelvis blomsterlupin. Ju tidigare insatser, desto mindre arbete och kostnader.

Olika arter kräver olika bekämpning. Det är viktigt att göra bekämpningen

vid rätt tidpunkt, innan växten har satt frö. På Naturvårdsverkets webbplats naturvardsverket.se, under fliken Så mår miljön > Växter och djur > Främmande arter > Invasiva främmande arter kan du läsa mer om varje art och hur bekämpning bör ske.

Har du frågor om invasiva arter och hur de ska bekämpas? Kontakta Länsstyrelsens samordnare för invasiva växtarter, Susanna Gustavsson: 010-224 83 35, susanna.gustavsson@lansstyrelsen.se.

Jättebalsamin och jätteloka har markägaren en skyldighet att bekämpa.

Blomsterlupin och kanadensiskt gullris omfattas ännu inte av något regelverk. Men de hotar den biologiska mångfalden och kan omfattas av lagstiftning framöver.

Undantag från stöd villkor för bekämpning av invasiva arter

Bekämpning av invasiva arter kan kräva att man går in med åtgärder på delar av marker tidigare än vad stöd villkoren medger. Det kan gälla åtgärder på exempelvis trädor på

åkermark, slåtterängar eller betesmarker med specifika skötsel villkor.

Kontakta Enheten för jordbruksstöd på Länsstyrelsen om du misstänker att du kan behöva

fråga skötsel villkoren för stöden som du har sökt ersättning för.

jordbrukarstod.orebro@lansstyrelsen.se

Telefon till växeln: 010-224 80 00

Blommande fältbrunnar

Där du ändå måste hålla avstånd kan det vara en idé att så in en blommande skyddszon. En sådan plats kan vara kring dräneringsbrunnar i fält.

TEXT: HELENA ÅKERHJELM FOTO: INGALILL KÄMMERLING

Att så in olika typer av utsädesblandningar på skyddszoner och kring fältbrunnar bidrar positivt på många sätt. Genom valet av sortblandning kan du välja vilken funktion som är viktigast för dig.

Några fördelar med skyddszonerna är att du ger ett skydd mot att oönskade ämnen hamnar i vattnet samtidigt som du ger en bra livsmiljö för pollinerare, nyttodjur och fältvilt. En blommande zon kring fältbrunnen kan minska sprickbildning i jorden kring brunnen och gör också att du ser den lätt, även om grödan är hög. Det kan underlätta att hålla avstånd.

Lantbrukaren berättar

Du kan ta del av flera lantbrukares erfarenheter av så kallade samzoner (blommande zoner med flera funktioner) via korta filmer som du hittar på webbplatsen Odling i balans, odlingibalans.com. I två av filmerna berättar till exempel lantbrukare

Martin Andersson om sina erfarenheter kring blommande brunnar.

Bland filmmaterialet hittar du också en digital fältvandring med växtodlingsrådgivare Mattias Hammarstedt som går igenom olika sortblandningar för olika funktioner från Samzonsprojektet Borgeby 2020. På webbsidan finns också mycket annat informationsmaterial om Samzoner.

Tips!

Om du har en skyddszon med gräs och inte vill så in blomblandning kan du välja att bara putsa halva skyddszonens bredd, helst den delen som vetter mot fältet. Den putsade ytan blir en bra plats för till exempel starar och sånglärkor att leta mat på. Skyddszonen får putsas tidigast första juli. I den oputsade delen av skyddszonen, mot diket, trivs insekterna som är föda åt fåglarna.

Inventering av ängs- och betesmarker

Vi inventerar ängs- och betesmarker för att se var de värdefullaste betesmarkerna och slåtterängarna finns och vilka naturvärden och kulturlämnningar som förekommer där. Från mitten av maj och under juni besöker vi olika marker runt om i länet. I år inventerar vi huvudsakligen marker som har erhållit skötselersättning 2017 eller senare.

Vi har inte alltid möjlighet att

kontakta markägaren innan inventeringen. Kommer vi till en gård eller ett bostadshus så knackar vi på och informerar om vad vi gör. Våra bilar är skyltade och i framrutan finns uppgift om namn och telefonnummer till inventeraren.

Uppgifterna från inventeringen lagras i databasen TUVÅ tillsammans med en digitaliserad karta över varje enskild mark. Databasen är publicerad

på internet och sökbar via jordbruksverket.se/tuva. I nuläget är 7 322 ha fördelade på 2 341 marker inventerade i länet och registrerade i databasen.

För frågor kontakta:

Yvonne Haglund:

010-224 84 24

yvonne.haglund@lansstyrelsen.se

eller Marie Edvardsson:

010-224 83 83,

marie.edvardsson@lansstyrelsen.se

Lär dig mer
om hästar på
naturbetesmarker på
fältvandringen
den 22 juni i Odens-
backen, se inbjudan
på sista sidan.

Hästar får vara hästar

Kan hästen vara räddningen för våra värdefulla naturbetesmarker, samtidigt som vi får mer välmående hästar? Tre hästföretagare ger sin syn på fördelarna med att låta hästar beta i naturbetesmarker.

TEXT: INGER PEHRSON FOTO: YLVA BERRY

Susann Billberg Rydholm äger tillsammans med sina syskon och kusiner Gränja gård utanför Ösmo. På fastigheten finns cirka 30 hektar naturbetesmark. Sedan ett tjugotal år har gården tagit emot hästar för sommarbete. Varje säsong kommer omkring 25 hästar, som uppdelade i olika flockar betar de stora hagarna.

En del av djuromsorgen
De stora kuperade och variationsrika

betesmarkerna är en viktig del av djuromsorgen. I alla hagar finns det skogspartier eller grupper av träd som ger möjlighet till skugga och svalka när det är soligt och varmt, och den varierade terrängen erbjuder öppnare platser där vinden håller undan besvärande insekter.

– Det är det bästa med naturbetesmarkerna, säger Susann, att hästarna får utöva sina naturliga beteenden och får riktigt bra djuromsorg.

Att hästbetet bidrar till att bevara natur- och kulturvärden på våra betesmarker är givetvis ett extra plus!

Familjen hjälps åt med tillsynen av hästar, vatten och stängsel minst en gång varje dag. Det är också viktigt att alla hästägare följer de regler som gäller på gården. Det är exempelvis inte tillåtet att utfodra sin häst i hagen och hundar får inte följa med in till hästarna. Och så fort det finns risk för irriterade ögon ska flughuvan på!

– Det är fantastiskt att se hur bra hästarna mår, säger Susann. Under alla år har vi inte haft några skador eller hälsoproblem som beror på betesmarkerna.

Flocken viktig för hälsan

Magnus Hamilton, som är ridsko-lechef på Vallentuna Ridskola, håller med Susann om sommarbetets positiva inverkan på hästarna och vikten av att hästar får utöva sitt naturliga beteende.

– Våra hästar får fem veckors semester då de bland annat betar naturbetesmarker, berättar han. Förutom våra egna omkring 40 hästar så går cirka 25 hästar från Solna Ridskola sju veckor på bete här hos oss.

Magnus märker att hästarna är mycket mer vitala, både mentalt och fysiskt, efter sommarvilan.

– Flocken har stor betydelse, fortsätter Magnus. Den sociala samvaron med andra hästar är en viktig hållbarhetsfaktor för hästarna. De blir lugnare och har inga stressbeteenden när de går i flock.

Vallentuna Ridskola har arrenderat betesmarker av kommunen, men är nu öppen för att kanske byta till andra betesmarker, där markägaren kan ansvara för tillsynen. De har fått flera erbjudanden om betesmarker efter att ha lagt in en förfrågan i Länsstyrelsens betesförmedling.

Naturbetesmarker ger välmående och biologisk mångfald

Flockens betydelse för hästarnas hälsa är något som Ulf Segerström, ansvarig för driften på Menhammar stuteri, kan skriva under på. Menhammar ligger på Ekerö och är ett av Sveriges största och äldsta travhäststuterier. Förutom uppfödningen, med ett sjuttioatal avelsston som bas, har Menhammar omfattande tränings- och tävlingsverksamhet. Totalt finns cirka 300 hästar på gården. Det är många stora betesfällor med flockar i olika ålderskategorier. Hästarna utnyttjar de stora hagarnas möjligheter till att springa flera gånger om dagen.

– Hela flocken springer spontant,

av lust och glädje och helt utan stress, berättar Ulf.

Längs Mälaren har Menhammar cirka 50 hektar strandängar. Av dessa betas 15–20 hektar av hästarna, till viss del i växelbete med gårdens nötkreatur. Växelbetet bidrar till mindre parasitförekomst och jämnare avbetning. Ulf ser stora fördelar med strandbetena.

– De passar väldigt bra med vår målsättning här på Menhammar. Vi strävar efter att ha mycket god djuromsorg och även att ta stor hänsyn till miljön.

När hästarna betar strandängarna får de en varierad kost och de stimuleras av att de söker olika slags växter att beta. Samtidigt skapar betandet goda förutsättningar för såväl många växter som för olika sorters fåglar att hitta föda och att häcka.

– Hästar klarar mer varierad och tuffare terräng än vad många tror, säger Ulf. Jag skulle önska att många fler unnade sina hästar att få den stimulans och det välbefinnande som bete på naturbetesmarker möjliggör.

Hitta naturbetesmark genom betesförmedlingen

Söker du betesmark till hästar eller har du mark som behöver betas? Använd Länsstyrelsens betesförmedling. Du hittar den på vår webbplats, lansstyrelsen.se/orebro under Natur och landsbygd > betesförmedling

Lär dig mer om bete och betesdjur

Vill du lära dig mer om betesfrågor, inklusive hur man skriver avtal? Beställ boken "Bete och Betesdjur" via Jordbruksverkets webbutik.

Den svenska hagen

Naturbetesmarker är permanenta gräsmarker som inte plöjts eller gödslats under många år, i många fall kan det handla om hundratals år. Det är oftast marker som är för fuktiga, för steniga, för kuperade eller på annat sätt svåra att ha som åkrar. Ofta har de varit ängsmark och har olika slags träd och buskar.

Många kulturspår

Tack vare att de hålls öppna genom betet, att de inte gödslats och att de har varierande växtförhållanden har de en mycket stor artrikedom. På dessa marker finns ofta spår från tidigare

generationers leverne, som gravar, rösen, murar och små flikiga åkrar. De fungerar därigenom som levande museer.

Hästbete kan ersätta kobete

Naturbetesmarkerna är den svenska naturtyp som är mest hotad. I takt med att djurhållningen upphör på allt fler gårdar lämnas betesmarkerna att växa igen eller planteras med skog. I hela Sverige finns cirka 450 000 hektar betesmarker, cirka 1 procent av totala landarealen. I Örebro län fanns cirka 8 700 hektar 2016. Att bevara naturbetesmarkerna är ett mycket starkt samhällsintresse.

Det övergivna odlingslandskapet

På en populär söktjänst kan vi via flygfotobilden förflytta oss ett femtiotal år tillbaka i tiden. Växla mellan nutid och dåtid. Och låta oss förundras.

TEXT: TORGNY FREMBÄCK FOTO: LANTMÄTERIET OCH ENIRO (FUNKTIONEN HISTORISKA KARTOR)

Då bröts mark och gårdar och byar skapades. Och det som skapades hade sin utmätta tid.

Halvt dolda grundstenar, varpå den för länge sedan raserade enkelstugan vilade, varslar om platsen där världen en gång utgick ifrån. I skuggan av träden, de övermossade låga odlingsrösena. I några fall är gårdsnamnet kvar i minnet men oftast glömt för evigt.

Under lång tid var det pest och krig som var orsakerna till att byar och gårdar övergavs, sedan rationaliseringarna. Många marker kom inte att återbrukas, möjligen nyttjades de av efterkommande led till slåtter eller bete. Men inte som förr med årdret eller plogen i jorden. Idag återstår röjda ytor, åkerterrasser och röjningsrösen och möjligen en blekt informationstavla uppsatt i all välmening som

en upplysning om att tiden har sin gång. Spåren efter denna mänskliga verksamhet, äldre än 1850 har de ett lagskydd, som varande fornlämningar, en kategori av lämningar som sammanfattas under namnet fossil åker. Där människan odlat kan man förnimma spåren.

Gårdar blir uppköpta, avsides belägen jordbruksmark läggs i evig träda. Städernas bebyggelse knaprar på åkermarken, vägar anläggs tvärs över byars ägor vars historia kan tyckas vara bottenlöst djup och för evigt förankrad ned till glacialeran. Man behöver inte lägga några värderingar i detta, bara konstatera att landskapet ständigt är i förändring.

För många kan det bli en tankeväckande erfarenhet att söka spåren i landskapet. Dolda strukturer som

kommer fram med lite vilja.

Det kan räcka med att breda ut den första generationen av det ekonomiska kartbladet, 1950-talets "grönsaksblad" den flygfotobaserade fastighetskartan med den gröna bottenfärgen och de mörkgulmarkerade åkerskiftena eller det sena 1800-talets generalstabskarta, över verkligheten.

Gårdarna runt sjön, i norra länsdelen. Ett slutet landskap i Bergslagen, små åkerlappar, rester efter ängsmarker som håller på att förlora sin ursprungliga funktion, slingrande grusvägar inordnade efter terrängens alla hugskott. Småjordbruken dominerar men andra tider vakar runt hörnet. Hölassen dragna av nordsvenskar, skrindor som lutar oroväckande vid varje vägkrök. Nittonhundrafemtioalets odlings-

landskap i skogsbygden.

Men föränderligheten är oundviklig. Det var inte alltid så att småbönderna fick hjälp av Lantbruksnämndens ortsombud och med sextioalet kom en annan tid. Tio, femton hektar var inte lönsamt. Gårdar övergavs eller ombildades till sommarhus. Och stadsbor åkte till "landet" över sommaren till det som utgjorde grunden för maten de åt.

Byn ligger högt belägen och med för trakten en stor sammanhängande jordbruksmark. Sägna säger att en av de två finländska bröderna som bågge sades vara flyktingar från Klubbekrigets Österbotten, röjde mark här. Naturlandskapets omdaning med yxa, svedja, årder och plog och lie. Om detta stämmer såddes och skördades här i 400 år. Jordbruksmarken är belägen i ett väst- och sydvästläge. Idag möter oss ingen mangårdsbyggnad, den flyttades till byn medan åker och ängsmarker erövrades av skogen. Men spåren efter generationers arbete finns kvar, förpackad i mossor, barr och löv. Var

plats har sin historia! Och man visar en ödmjukhet inför det halvt synliga, det halvt dolda.

Blickar man tillbaka till 1860-talet genom häradssekonomiska kartan ser man att ängsmarkernas utbredning vida översteg åkermarksarealen. "Ängen ähr åkerens moder..." som ämbetsmannen Schering Rosenhane tycks fångat upp och gett vingar genom historien. Mer bärgat hö gav mer gödsel på åkern och kritterna stod däremellan.

Ängsmarken dominerade arealmässigt över åkermarken i länets skogs- och mellanbygder – på slätten med flertalet stora gårdar var förhållandet det omvända. Ser vi till länet som helhet och förflyttar oss till 1850-talets sista år anges ängsarealen uppgå till dryga 58 000 ha mot 95 000 hektar åkermark. Idag har vi drygt 200 hektar ängsmarker.

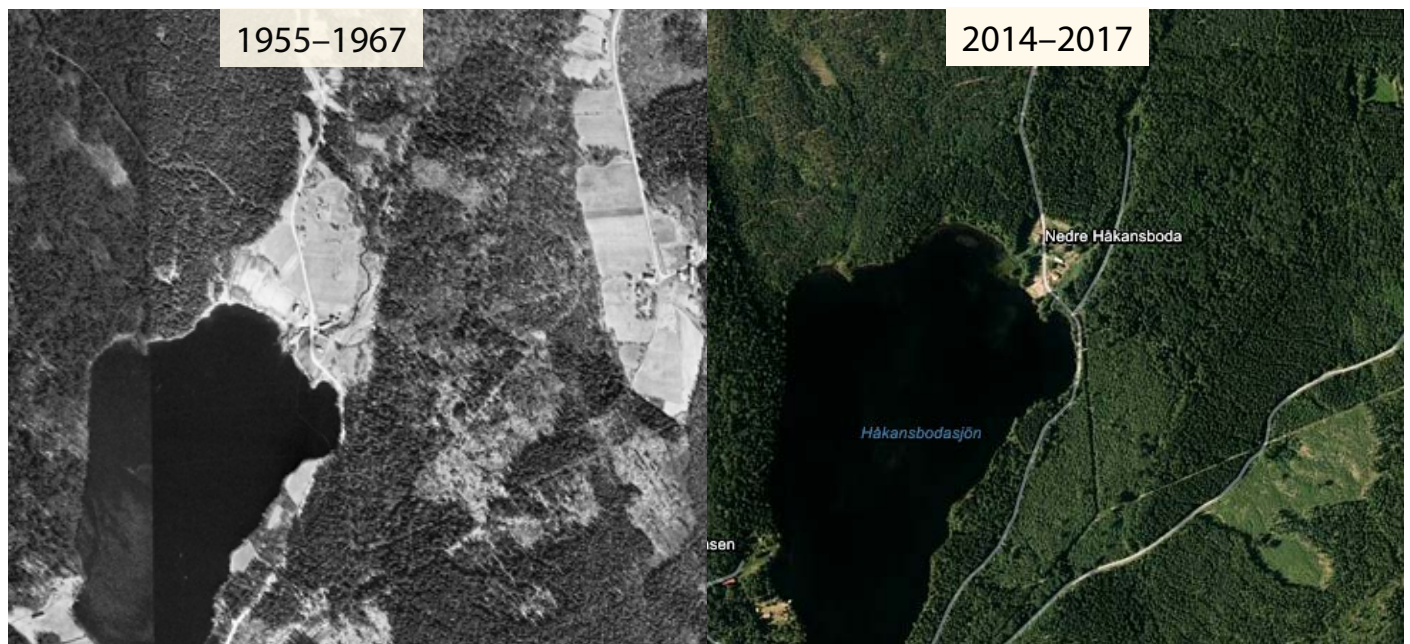
På slätten ligger byn Ekeby i anslutning till Ekebymossen i öster och Kumla i syd. Ekeby är av karaktären en radby, gårdarna är belägna efter den i nord-sydligt löpande och

spikraka bygatan.

I mars år 1851 förordnas lantmätaren Theodor Romell för att utarbeta ett förslag till laga skiftet i Ekeby. Skiftesverksamheten i länet går på högvarv. Byn ligger vid denna tid samlad i det som idag är Västra Ekeby, vid byvägens knäveck längst i söder.

Kungörelser upplästa för menigheten i Kumla kyrka, gradering av mark, inlagor, möten och husbesiktningar. Det kommer att ta fyra år innan allt är klart och den 5 juli 1855 signerar Theodor Romell sin sista arvodesräkning för Ekebyskiftet. Som ett resultat av skiftet spreds de fem gårdarna längs byvägen och fick alltså sin placering som vi känner idag eller fram till 1980.

Längst upp vid norr Karlsgården, strax söder om den norra infarten till Kumla och bland havrefälten ligger den stora hangaren med fritidsbåtar och utombordsmotorer. När Europaväg 20 stod klar var de två norra gårdarna ett minne blott. Borta för evigt. Och motorvägen drar förbi i väster.

Extra djuromsorg för får och suggor – kom ihåg analyserna

När du söker ersättning för extra djuromsorg för får eller suggor är det flera villkor du måste följa. Ett av villkoren är att du ska låta ett godkänt laboratorium utföra analyser.

TEXT: ANN-SOFIE HEDBERG FOTO: MOSTPHOTOS

När du söker ersättning för extra djuromsorg för får eller suggor är ett av villkoren att ett godkänt laboratorium ska utföra foderanalyser. Länsstyrelsen gör varje år kontroller på länets gårdar för att se till att reglerna för stöden följs. Du ska vara beredd att visa dina analysresultat för Länsstyrelsens kontrollanter.

Analysera fodret till får

Det är viktigt att du låter göra foderanalyser för att upptäcka eventuella brister som innebär att du behöver komplettera ditt foder eller på annat sätt ändra din utfodring. Foderanalysen ska vara gjord för att analysera näringsinnehållet i grovfodret för idisslare.

För att uppfylla villkoren i stödet ska du låta ett godkänt laboratorium analysera energi och protein i minst ett parti grovfoder. Du ska kunna visa analysprotokoll och vilka kostnader du haft för analysen senast den 1 november det året som din ansökan gäller. För foder som du köpt in och där foderleverantören gjort foderanalys måste kostnaden för foderanalysen framgå av en faktura och särskilt debiterats dig för att vara godkänd.

Analysera foder, vatten eller strömaterial till suggor

Suggorna och gyltorna ska ha tillgång till foder, vatten och strömaterial av god kvalitet som motsvarar deras

naturliga behov. Du ska därför låta analysera foder, vatten eller strömaterial som du ger till dina grisar.

Du ska göra minst tre analyser under det året som din ansökan gäller. Du ska kunna visa analysprotokoll och vilka kostnader du haft för analysen. För foder som du köpt in och där foderleverantören gjort foderanalys måste kostnaden för foderanalysen framgå av en faktura och särskilt debiterats dig för att vara godkänd.

Varje analys ska omfatta minst en

av följande punkter:

- foderstruktur
- råproteinhalt
- mögelgifter (mykotoxiner)
- hygienisk kvalitet.

Minst två analyser ska vara gjorda senast den 1 november det året som din ansökan gäller. Du behöver inte ha med alla punkter ovan vid varje analys, men efter tre analyser ska du ha minst en analys av hygienisk kvalitet eller mögelgifter. Du ska anlita ett godkänt laboratorium för analyserna.

Nya krav på registrering för dig med djur

Du som är ansvarig för en plats med egna eller andras djur ska registrera den. Anledningen är att det ska bli enklare att spåra smittor vid eventuella sjukdomsutbrott. Sista dagen för att registrera platsen är 1 oktober.

TEXT: ANN-SOFIE HEDBERG

Så här gör du

Gå in på Jordbruksverkets webbplats och gör registreringen via e-tjänsten Registrera anläggning för djur och avelsmaterial. Du loggar in med e-legitimation. Har du inte möjlighet att göra registreringen elektroniskt finns det också möjlighet att göra det via blankett.

Vilka ska göra registreringen?

Kravet på registrering gäller alla djur som lever på land, förutom sällskapsdjur i privata hem. Du som driver en anläggning ansvarar för att registrera den. Du som har tillstånd enligt djurskyddslagen för att hålla hästar, pälsdjur eller sällskapsdjur behöver oftast även registrera din anläggning.

Det här gäller för de vanligaste djurslagen

- **Hästar.** Platsen där du håller hästar ska registreras, det gäller bland annat små och stora stall, beten och ridskolor. Det är den som driver anläggningen som ska registrera den. Hyr man stallplats behöver man inte göra någon registrering.
- **Hobbyhöns.** De nya reglerna innebär att du som har fjäderfän, oavsett hur många, ska registrera din anläggning. Kravet gäller alltså även dig som har höns för

personligt bruk.

- **Grisar, nötkreatur, får, getter och fjäderfä.** Du som håller grisar, nötkreatur, får, getter eller fjäderfän (inklusive värphöns) har sedan tidigare haft krav på registrering. Du ska inte skapa en ny anläggning (produktionsplats) utan komplettera uppgifterna om den produktionsplats du redan har. Även bete är en anläggning och ska registreras som en tillfällig anläggning om det inte är djur där hela året.
- **Sällskapsdjur.** Hushåll där sällskapsdjur hålls räknas i regel inte som anläggningar och är därför undantagna från de nya kraven på registrering. Det gäller under förutsättning att dessa djur hålls för privata ändamål utan kommersiellt syfte.
- **Avelsmaterial.** De anläggningar som måste registreras är anläggningar för insamling, produktion, bearbetning eller lagring. Som avelsmaterial räknas ägg, embryo och sperma.

Vattenlevande djur ska registreras i ett annat register. Det är under uppbyggnad och planeras att vara klart i maj.

Årlig kostnad för registrering

Efter att du har registrerat dig kommer du att få betala en årlig

avgift på 50 kronor per anläggning. En faktura skickas hem till dig. Det är samma kostnad för alla anläggningar oavsett djurslag. Tänk på att gå in och avregistrera dig om du inte längre driver en anläggning som håller djur eller avelsmaterial.

Bakgrund

De nya reglerna ska säkerställa en bättre och snabbare smittspårning vid sjukdomsutbrott och bekämpning av sjukdomar. De nya reglerna är beslutade av EU och finns i den nya EU-förordningen Animal Health Law, även kallad djurhälsoförordningen. Du hittar mer information på Jordbruksverkets webbplats jordbruksverket.se

Källa: jordbruksverket.se

Nya begrepp

- Aktör, tidigare djurhållare
- Anläggning, tidigare produktionsplats
- Anläggningens registreringsnummer, tidigare produktionsplatsnummer

Viktiga datum för din SAM-ansökan

TEXT: INGALILL KÄMMERLING FOTO: MOSTPHOTOS

15 juni

Fram till och med 15 juni kan du göra ändringar i din SAM-ansökan. Gör en sista koll i SAM-internet medan du har möjlighet att göra ändringar. Har du sått det du anmält? Har du fyllt i dina produktionsplatsnummer? Uppfyller din ansökan villkoren för förgröningen? Har något av dina block ändrats eller ditt åtagande uppdaterats?

Efter 15 juni kan du:

- minska din ansökan
- ändra grödkod.

Ändrar du till en grödkod med annan ersättningsnivå (gäller framför allt inom kompensationsstödet och ersättning för ekologisk produktion) kan du inte få utbetalning för skiftet. Gårdsstödet påverkas inte av att du ändrar grödkod. Om du ändrar grödkod på ett skifte där du anmält ekologisk fokusareal, så finns den uppgiften inte längre kvar. Ska du fortfarande ha ekologisk fokusareal, så se till att lägga in den igen.

Obs! Om du vet att du behöver ändra din ansökan, gör det så snart som möjligt! Om vi meddelat dig att din gård ska kontrolleras i fält får du inte längre göra ändringar i din ansökan. Det betyder att sista dag att ändra ansökan kan vara tidigare än 15 juni.

30 juni

Sista sådatum för miljöersättningar, ekologisk produktion och kompensationsstöd.

Skyddszon: Eventuella jordmassor från dikningsarbete eller täckdikning av intilliggande skifte ska vara bortförda och växtligheten reparerad.

1 juli

Träda: Du får putsa trädan. Under perioden 1 april-30 juni råder putsningsförbud av hänsyn till fågel och djurlivet.

Skyddszoner: Du får skörda eller putsa växtligheten på skyddszonen. Bete får ske under hela betessäsongen.

16 juli

Träda: Du får bryta en träda som du redovisat med grödkod 60 i din SAM-ansökan. Det gäller inte träda som du angett som en ekologisk fokusareal i förgröningsstödet.

31 juli

Miljöersättning för vallodling:

Du får bryta vallar som varit huvudgröda i minst tre odlingsssäsonger. Om du vill bryta äldre vallar tidigare än 31 juli så behöver du avstå från att söka utbetalning av vallstödet för dessa vallar.

1 augusti

Förgröning: Du får börja förbereda obrukade fältkanter (ekologisk fokusareal) för annan markanvändning.

Kompensationsstöd: Söker du kompensationsstöd för typ 1, 2 eller 3 får du tidigast 1 augusti använda växtligheten på mark i träda som foder.

Förgröning: Du får så, skörda eller ha djurhållning på träda som du använder för att uppfylla kravet på flera grödor i förgröningsstödet. Du får bryta de kvävefixerade grödor du anmält som ekologisk fokusareal i förgröningsstödet.

16 augusti

Förgröning: Träda som du anmält som ekologisk fokusareal får du ta i produktion tidigast den 16 augusti. Ska trädan höstsås får den sås tidigast den 16 juli. Dessa datum gäller även för användning av växtskyddsmedel och gödsling.

Förhindra oönskad kattavel

I lagstiftningen finns det ett krav på dig som har katt att göra de åtgärder som behövs för att förebygga oplanerad, oönskad eller överdriven förökning av de katter du ansvarar för.

Målet med den nya lagstiftningen är att på sikt få ner antalet katter som är förvildade, övergivna eller på annat sätt saknar skötsel och vård av en människa.

Att kastrera eller sterilisera katter som rör sig fritt utomhus är en lämplig åtgärd för att uppfylla lagen. Om du inte vill kastrera eller sterilisera din katt finns det andra åtgärder att göra för att uppfylla kravet. Du kan till exempel ge

preventivmedel till dina honkatter, kemiskt kastrera dina hankatter, hålla dina katter inomhus när de löper eller anordna lämpliga inhägnade rastgårdar. Vilken försiktighetsåtgärd som du gör är helt upp till dig.

På Jordbruksverkets webbplats, i Jordbruksverkets föreskrift och allmänna råd om hållande av hundar och katter (SJVFS 2020:8), kan du läsa mer om de krav som ställs på dig som äger en katt.

Aktiv jordbruksmark i din ansökan

Kom ihåg att det endast är aktiv jordbruksmark som ska finnas med i din SAM-ansökan.

Tomtmark, vägar, parkeringsplats, ridhus, motocrossbana, granplantering eller mark som inte haft någon aktivitet på två år är exempel på mark som inte är stödberättigande.

Om det vid en kontroll framgår att mark som inte berättigar till stöd, som till exempel tomtmark, finns med i ansökan kan det ge ett extra avdrag på stöden.

Anmäl viltskador på jordbruksmark

Om du upptäcker omfattande skador på din gröda eller i din betesmark som är orsakade av vilt är det bra om du kontakter Länsstyrelsen och anmäler skadorna.

Vi rådgör gärna med dig om vilka åtgärder som du eventuellt behöver göra. En anmälan ger också oss bättre

förutsättningar att hantera kontrollresultatet vid en eventuell fältkontroll.

När du anmäler vilka skiften som är skadade, beskriv omfattningen samt skicka med bilder på skadorna.

jordbrukarstod.orebro@lansstyrelsen.se

Telefon till växeln: 010-224 80 00

Vildsvin på tallriken

Enligt den kinesiska almanackan är det oxens år i år, men i mitt stilla sinne funderar jag på om det ändå inte är vildsvinets år.

TEXT: ÅSA LINDIN FOTO: MOSTPHOTOS (FOTOKOLLAGE AV LÄNSSTYRELSEN I ÖREBRO LÄN)

Aldrig förr har väl skog och mark varit så påverkade av vildsvinens framfart och det verkar finnas en hel del perspektiv och tankar om den vilda grisen. En del är att öka konsumtionen av vildsvinskött.

Jordbruksverket hade i höstas en utlysning ”konsumentens väg till vildsvin” för att bidra till att fler jagar och äter vildsvin. Länsstyrelsen sökte medel för att tillsammans med två lokala företag ta fram alternativa snabbmatsprodukter där vildsvinskött är en gemensam nämnare. Produkterna planeras vara färdiga under hösten och ska förhoppningsvis finnas tillgängliga bland annat i livsmedelsbutiker.

En annan del av projektet är en enkätundersökning om hur allmänheten ser på vildsvin som livsmedel. Den genomfördes i mars 2021 tillsammans med Hushållningssäll-

skapet i Örebro och Agro Örebro. Syftet var att bättre förstå vilket utgångsläge vi har och hur vi kan bidra till att få mer vildsvinskött på fler tallrikar.

Drygt 1 000 personer svarade på enkäten och resultatet visar bland annat att 70 procent vill kunna handla vildsvin i sin lokala butik.

Missa inte Matresan den 4–5 september

Nu är det bestämt att det populära arrangemanget Matresan genomförs även i år. Den 4–5 september är det dags att bege sig på rundtur i länet för att upptäcka lite av all den goda och lokalt producerade maten.

Matresan är en helg där producenter och företagare bjuder hem besökare för att de ska få se var och hur maten växer fram. En utställning med distans. Förra året var intresset stort. Tusentals besökare tog tillfället i akt

och hittade fram till drygt 70 anmälda utställare. Flera av utställarna blev överraskade av det stora intresset och fick spendera lördagskvällen med att ta fram fler produkter till söndagens besökare. Trots covid-19 lyckades genomförandet bra och alla visade stor respekt för varandra under dessa dagar. Även om det blev köer på vissa platser höll deltagarna rejält avstånd och stämningen var på topp. Detta är tredje gången Matresan

genomförs och initiativet kommer från entreprenörerna Richard Ekbom och Davide Lindqvist, som båda var med och startade Wadköpings matmarknad. Vill du vara med som utställare kan du anmäla dig på matresanorebrolan.se eller mejla davide@wadkopingmatmarknad.se. För dig som inte ställer ut är det ett fantastiskt tillfälle att besöka livsmedelsföretagen och möta entreprenörerna bakom de lokala delikatesserna.

Livsmedelsbutiker på landsbygden

De obemannade dagligvarubutikerna blir fler, men Tiveds lanthandel lever vidare och satsar på nytt koncept.

TEXT OCH FOTO: PATRIK PETTERSSON

Antalet traditionella dagligvarubutiker i Sveriges gles- och landsbygder fortsätter att minska. Örebro län är inget undantag, men nedläggningarna har i ett nationellt perspektiv inte varit så drastiska och påverkat dagligvaruförsörjningen allt för negativt. Under den senaste tioårsperioden har sju butiker med personal försvunnit. I dagsläget finns totalt 24 mataffärer med ett fullsortiment utanför kommunernas centralorter. Enligt den senaste statistiken från Tillväxtverket har endast 453 personer mer än 20 kilometer till sitt närmaste inköpsställe för dagligvaror. Av den totala befolkningen har hela 87 procent 0–5 kilometer till sin närmaste butik.

Även om tillgången på dagligvaror är relativt god växer en del nya

butiker fram. Det är framför allt obemannade livsmedelsaffärer som etablerats på orter där marknadsförutsättningar inte finns för en sedvanlig lanthandel. Kedjan Lifvs har startat upp obemannade butiker i Hasselfors, Svartå och Östansjö. Fler kan komma att öppnas på andra orter som idag saknar en dagligvaruaffär. Tekniken bygger på att man som kund via en app i en smarttelefon kan komma in i butiken och med telefonen scanna in sina varor. Betalningen görs via appen som kopplas till ditt bankkonto.

Samtidigt som mer innovativa lösningar för att trygga den kommersiella servicen, som till exempel Lifvs erbjuder, blir allt vanligare går det att överleva som lanthandlare. Urtypen för en klassisk lanthandel i länet är Tiveds Handel som nu funnits i 100 år. Sedan 2017 ägs och drivs handeln av Joacim och Maria Cleryd. Under

året har ett renoveringsarbete pågått och den 1 april återöppnades affären som fortsättningsvis även inrymmer en liten restaurang och krog. Den stora charkdisken är välfylld med skinka, ostar och korvar med mera.

Råvarorna kommer främst från gårdar i Örebro och Västra Götalands län. I rökeriet förädlas många av produkterna som sedan går att köpa över disk eller avnjutas som en lunch på plats i den nya loungen. Här går också att dricka lokalproducerad öl till en specialgjord Tivedspizza. Besökarna ska få en känsla av en liten saluhall i miniatyr mitt i de djupa Tivedsskogarna.

Förhoppningen är att en breddad verksamhet som komplement till dagligvarorna ska göra butiken mindre känslig för säsongsvariationer så att omsättningen kan öka och lönsamheten förbättras.

Grönsaksodling – tre träffar 2021

Grönsaker står allt mer i centrum. Vi konsumerar mer grönsaker än tidigare och efterfrågan på närodlat, härodlat, ekologiskt och svenskt ökar. Vid tre träffar under sommar-höst får vi med Ylva Andersson, trädgårdsrådgivare Hushållningssällskapet, diskutera aktuella frågor om odling av grönsaker med ekologiska produktionsmetoder.

8 JUNI, KLOCKAN 14–17

GRANELUNDS ODLINGAR, ÖSTANSJÖ

Andreas och Lena odlar i fastbäddar med hjälp av tvåhjulstraktor och handredskap. Säsongen 2021 utökar de frilandsodlingarna till 4 000 kvadratmeter och KRAV-certifierar samtidigt sina odlingar. En stor del av skörden säljs genom självplock men de säljer även via REKO, butiker samt till caféer och restauranger.

Vid den här fältvandringen fokuserar vi lite extra på bladgrönt, sådd och plantering i omgångar, strategier för ogräsbekämpning och försäljning med självplock.

JULI – GAMMALDAGS GRÖNT, ODENSBÄCKEN

Britt-Marie Andersson och Jörgen Wistrand skalar i år upp sin odling till 1,5 hektar, inklusive gröngödsling och träda. Här finns bäddodling med blandade grönsaker, lite radodling, rotsaker och i år även blåusern på försök. Tanken är att använda egenodlad blåusern som täckmaterial istället för inköpt pellerad gödsel. Britt-Marie säljer via REKO, marknader och till caféer och restauranger.

Vid den här fältvandringen diskuterar vi växtnäring med lite extra fokus på gröngödsling, både som en del av växtföljden och för användning som täckmaterial i andra delar av odlingen. Vi pratar om olika grödors kvävebehov och effekten av gröngödsling och andra ekologiska gödselmedel.

NOVEMBER – RIKKENSTORP, GRÄNGESBERG

Joel och Maria driver ett andelsjordbruk med odling i upphöjda bäddar, sådd och plantering en stor del av säsongen och leveranser nio månader om året. Under den här heldagen blandar vi teori med att titta på odlingarna i växthus och gårdens jordkällare som används för vinterförvaring. Den här dagen fokuserar vi på ekonomi i den småskaliga odlingen, odlingsplanering, sortval och lagring.

Målgrupp

Målgrupp för kursen landsbygdsföretagare som odlar grönsaker yrkesmässigt eller planerar för att starta produktion av grönsaker.

Medverkande

Ylva Andersson, trädgårdsrådgivare på Hushållningssällskapet.
Ann-Sofie Hedberg och Ingall Kämmerling, Länsstyrelsen Örebro län.

Information

Ann-Sofie Hedberg, ann-sofie.hedberg@lansstyrelsen.se, 010-2248426 och Ingall Kämmerling, ingall.kammerling@lansstyrelsen.se, 010-2248431, Länsstyrelsen Örebro län.

Kostnad

Kursen är kostnadsfri för deltagarna då den finansieras via Landsbygdsprogrammet.

Anmälan

Anmäl dig via kalendern på Länsstyrelsens webbplats eller kontaktpersonerna.

Hästar på naturbetesmarker

Har du naturbetesmarker där du planerar att låta hästar beta? Vill du veta mer om fördelarna med hästbete på naturbetesmark och hur du får ett bra resultat?

Tisdag 22 juni, 16.00-20.00

Hos Bengt och Anna-Lena Geiron, Tångsätter, Odensbacken.

Vi tittar på Bengt och Anna-Lenas betesmarker, som de håller på att restaurera och sköter med hjälp av hästar, och pratar om:

- Naturbetesmarkernas betydelse för djurvälstånd och hästarnas utveckling och hållbarhet, betesplanering.
- Vilka hästar passar på olika typer av naturbetesmarker?
- Betesekologi – samspelet mellan hästar och betesväxter.
- Hur ska man planera och genomföra betesdriften för bästa resultat?

Kursen vänder sig till häst- och lantbruksföretagare och markägare med naturbetesmark.

Medverkande

Inger Pehrson, Palustre AB, är betesexpert med erfarenheter från intresseorganisationer, rådgivning, forsknings- och försöksverksamhet. Inger är hästägare och har lång erfarenhet av hästbranschen.

Ann-Sofie Hedberg och Marie Edvardsson Svärd från Länsstyrelsen Örebro län.

Anmälan

Anmäl dig senast 17 juni via kalendern på Länsstyrelsens webbplats eller till någon av kontaktpersonerna.

Information

Ann-Sofie Hedberg, 010-224 84 26 eller Marie Edvardsson Svärd, 010-224 83 83. Träffen är kostnadsfri då den finansieras via Landsbygdsprogrammet. Ta med egen fikakorg.

Information om ditt deltagande med anledning av covid-19

Träffarna genomförs endast om Folkhälsomyndighetens rekommendationer tillåter det. Du är välkommen om du är frisk, men stanna hemma om du har symptom.

När vi ses varnar vi om varandras hälsa genom att inte hälsa i hand, inte stå för nära varandra och hålla god handhygien dessa dagar.